

# A II. Rákóczi Ferenc Gimnázium története az 1980-as években

Készítette: Hortobágyi Péter

2020

„- Ki a csöcs az a Nagy Imre?  
-Biztosan a Nagy Lajos testvére.”

## Bevezetés

Török Ferenc 2001-es *Moszkva tér* című filmjében akkor hangzik el az épületes párbeszéd, amikor Petya és az osztálytársai 1989. május 16-án az esti híradót nézik. Ebben először a miniszterelnök újratemetésének előkészületeiről, majd az érettségi tételek kiszivárgásáról volt szó. Mint ismeretes, a rendszerváltás évében a magyar irodalom és a matematika érettségi írásbeli vizsgarészét sok diák már jóval hamarabb befejezte és beadta, az Oktatási Hivatalba több bejelentés is érkezett, miszerint a diákok (és a tanárok is) előre tudták a tételcímekeket (a magyar irodalom érettségien az egyik tétel Nagy Lajos: *Január* című novellája volt), vizsgafeladatokat. Nyomozás kezdődött, aminek a végső „eredménye” az lett, hogy a kiszivárgást az tette lehetővé, hogy a tételeket átlátszó borítékba csomagolták... A filmben Kigler, Rojál, Petya, Ságodi és a többiek mind kitörő örömmel fogadják Glatz Ferenc közoktatásügyi miniszter döntését, hogy nem kell újraírni a vizsgát, hanem mindenki az év végi osztályzatát kapja meg helyette.

Török Ferenc a Rákócziiban érettségizett 1989-ben (IV.D), kultusz filmjének főbb jeleneteit a gimnázium épületében forgatta, benne saját (rákóczi) élményeit mesélte el.

Az évtized legelején, 1980 nyarán a 17 éves Wladár Sándor aranyérmét szerzett 200 méteres hátúszásban a moszkvai olimpiai játékokon. Wladár akkor a Rákóczi III.D osztályának a tanulója volt.<sup>1</sup> A két esemény (az olimpiai siker és az érettségi botrány) röviden össze is foglalja a „nagy Rákóczi” (és talán az egész kis országunk) nyolcvanas évekbeli történetét: a szép sportsikerek mellett a fellazuló szigorét, a fokozatosan liberalizálódó, a felbomlás felé haladó diktatórikus rendszer végnapjait. Az évtized nem elsősorban a kiemelkedő tanulmányi eredményekről szólt a gimnáziumban, hanem sokkal inkább az alapításának a 300. évfordulójára való készülődésről, a megemlékezésről, és a sportosztályosok olimpiai sikereiről. Az egykor szebb napokat látott, országos tanulmányi győzteseket kinevelő intézmény egyre inkább csak, mint „sportgimi” volt ismert a köztudatban.

## Források

A korszakból egyetlen évkönyv áll a kutató rendelkezésére, amit az intézmény fennállásának 300. évfordulója alkalmából, 1987-ben adtak ki. Ennek főszerkesztője Nagy István volt, aki részletesen

---

<sup>1</sup> Wladár sikerének értékét tovább növeli, hogy magyar férfi úszó utoljára 1936-ban tudott olimpiai győzelmet aratni (Csík Ferenc Berlinben). Moszkvában a dobogó második fokára az a Verrasztó Zoltán állhatott, aki 1975-ben érettségizett a Rákócziiban. A tanulmányban a nevek mögött zárójelben lévő évszám minden esetben az érettségi évét jelöli.

összefoglalta benne a gimnázium történetét is. Ez a megjelenésében, szerkezetében és terjedelmében is elüt a korábbi rákóczi évkönyvektől, ugyanakkor nagyon hasznos információforrás. Tanulmányom megírásához még az évtizedben kisebb-nagyobb rendszerességgel megjelenő gimnáziumi diáklap számokat (Pódium), a gimnáziumi irattárban fellelt bizalmas iratokat, anyakönyveket, valamint a korszakban a gimnáziumba járó diákok szóbeli/írásos közléseit használtam fel. Szeretném megköszönni valamennyi (majdnem 50!) egykori rákóczi diáknak a kérdőív kitöltését, és külön szeretném kifejezni a hálámat azon kollégáimnak, akik szóbeli közléseikkel nagyon sokat segítettek. Név szerint: Forrai Gabriellának, Schmidt Gabriellának, Dr. Pelczér Katalinnak, Buday Ádámnak, Dréher Jánosnak, Labán Gábornak, Réfi Csabának, Tóth Csabának.

#### Oktatás, oktatáspolitikai az 1980-as években

Az oktatással foglalkozó szakemberek már az évtized első felében különböző reformtervezeteket dolgoztak ki, hogy a számos gonddal küszködő magyar (középfokú) oktatást megújítsák. Tisztában voltak a legfőbb nehézségekkel, a gimnáziumok elitista, rugalmatlan, zárt struktúrájával, a diákok egyre fokozódó túlterheltségével.<sup>2</sup> Nyilvánvaló volt mindenki számára, hogy ha demográfiai hullám eléri a középfokú oktatási intézményeket, azoknak a kapuit szélesebbre kell tárni. A MSZMP KB 1982-es állásfoglalása már jelezte, hogy a legfőbb döntéshozók is tudatában voltak annak, hogy a változtatás elkerülhetetlen. 1982 előtt elképzelhetetlen volt, hogy ne egységes tanterv és egységes elvárások mentén működjének az iskolák, hiszen ezt tekintették az esélyegyenlőség alfájának és omegájának. Az említett állásfoglalásban viszont Köpeczi Béla művelődési miniszter már a tehetséggondozás, a differenciált, egyénre szabott fejlesztés fontosságát emelte ki. Mintha elkezdődött volna valami.<sup>3</sup> Az áttörést az 1985-ös év hozta meg. Az 1985-ös oktatási törvény mérföldkőnek tekinthető a hazai oktatásügyben. Ez már lényegében megteremt a tanszabadságot, és korábban elképzelhetetlen autonómia szinteket fogalmaz meg az egyének (pedagógus) és kollektívák (tantestület, iskolák) számára, mellőzve a korábbi évtizedek kötelező pártállami retorikai elemeinek többségét. A törvény szövegében már nem csak szocialista államról, kommunista embertípusról, a szocializmus világméretű győzelméről volt szó, hanem „szocialista humanista szellemű” nevelésről, a szocialista értékrend mellett pedig „haladó nemzeti hagyományokról” is. Kis túlzással forradalmi változásokról lehet beszélni az 1961-es, ezt megelőző oktatási törvényhez képest.<sup>4</sup> Az oktatási törvény bevezetésének évében Köpeczi Béla művelődési miniszter a Pedagógusok Szakszervezetének XII. kongresszusán már az egész oktatási rendszer korszerűsítésének

---

<sup>2</sup> Báthory Zoltán: *Maratoni reform. A magyar közoktatás reformjának története 1972-2000.* 37-41.o.

<sup>3</sup> Veszprémi Napló, 1986.10.02. „Engedni szabadon szárnyalni”

<sup>4</sup> 1985. évi I. törvény az oktatásról. in.: Művelődési Közlöny 1985/20. A törvény 1986. szeptember elsején lépett hatályba.<sup>4</sup> Egyes rendelkezései (pl. a munkaközösségek alakítására vonatkozó) a mai napig érvényben vannak).

időszerűségéről beszélt, és – többek között – ígéretet tett a számítástechnikai oktatás elterjesztésére, „két nyelvű gimnáziumok” bevezetésére, az idegen nyelvű oktatás fejlesztésére.<sup>5</sup>

Az évtized második felére fenekestül felbolydult a magyar közoktatás. A nevelőtestületek beleszólást kaptak az igazgatói kinevezésbe, lázasan dolgoztak az új pedagógiai programokon, szervezeti működési szabályzatokon. A rendszerváltozás évében az oktatás területén is radikális reformok követték egymást. Megnyitották kapuikat az ország első 8 évfolyamos gimnáziumai (Németh László, Fasori Evangélikus), és megjelentek az első alternatív középiskolák (AKG, 1989). Megszüntették az orosz nyelv kötelező oktatását, új idegen nyelvek oktatása kezdődött meg, száműzték az iskolából az ideológiai tantárgyakat.

Ugyancsak a korszak „terméke” a ma is létező diákigazolvány (1981-ben vezették be a középiskolai diákok és a felsőoktatási hallgatók számára), és az öt napos munkahét (az oktatási intézményekben 1982. szeptember elsejétől) általánossá válása. Ez egyébként nem kevés fejtörést okozott az oktatás területén, a bevezetésekor különböző félelmeket kellett eloszlatni a pedagógus társadalomban, például azt, hogy nem fog-e bércsökkenéssel járni a számukra az, hogy hetente kevesebb órát fognak megtartani. Akkoriban is szembesülni kellett az azóta ismerős képlettel: hogyan lehet a mind növekvő tananyagot elsajátítani csökkenő óraszám mellett úgy, hogy a színvonal ne romoljon? A fakultációk és a rövidebb munkahét szinte egyidejű bevezetése sokszor szinte lehetetlen küldetés elé állította az órarend készítőket, akiknek azzal is számolniuk kellett, hogy a tanárok kötelező óraszámát ekkor csökkentették le 18-ra.

A fent leírt változások, reformok mindegyike érintette a II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumot, amelyik tőle telhetően próbált megfelelni az új kihívásoknak. Tanulmányomban azt kívánom bemutatni, milyen sikerrel történt ez meg.

Az iskolaépület

A nyolcvanas évekre a gimnázium épülete egyre rosszabb állapotba került. A visszaemlékezők egy része „átlagos” „kissé lepusztult”, „elhanyagolt”, „közepes” jelzőket használt az épület leírásakor. Többen kifejtették, hogy a szocializmusban jellemző állapotok uralkodtak a Rákócziban: az épület „fakó” volt, nem gondozták, de azért működött valahogy. Vannak kritikusabb hangok is, akik aládúcolt termekre, hosszú hetekre leálló fűtésre, lerobbant mellékhelyiségekre emlékeznek vissza, egy olyan épületre, amit „csak a festék tartott össze.” Az biztos, hogy a XX. század elején emelt iskolaépület felett nem múlt el nyomtalanul az idő. Egyre nagyobb összegeket kellett (volna) a karbantartásra fordítani, a szaporodó rongálások nyomát nem mindig sikerült eltüntetni. Az

---

<sup>5</sup> Köznevelés. 1986.02.14. 7. szám

1984/1985-ös tanévben beázott az iskola egy része és megrongálta többek között a történelem-földrajz munkaközösség szertári állományát, a dísztermet balesetveszélyes helynek nyilvánították. A patinás, zegzugos épületre rá fért volna bizony egy alapos felújítás.

#### Az iskolavezetés

1980-ban igazgatóváltásra került sor a gimnáziumban. Németh István, aki 1969 óta irányította a Rákóczit nyugdíjba ment. Betegsége miatt már nem lehetett jelen az 1980-as ballagáson, de még ebben az évben mérleget vont az igazgatósága alatt történekről és helyzetjelentést adott a gimnázium állapotáról az új évtized küszöbén.<sup>6</sup> Németh két kiemelkedő eseményt említ a cikkben. Időrendben az első az ország 1945-ös felszabadulásának küszöbön álló 35. évfordulója, amire az egész tanévben készült ez a „sok vihart megért oktatási intézmény”. A második az alapítás közelgő 300. évfordulója. Büszkén hangsúlyozza, hogy a kerületben a Rákócziban a legmagasabb az aránya a fizikai dolgozók gyermekeinek. Kiemeli még, hogy a gimnázium diákjai társadalmi munkájuk révén nagyban hozzájárulnak a népgazdaság fejlődéséhez, valamint azt a tényt, hogy az országban elsőként itt sikerült megvalósítani az élsportolók tanulását. A búcsúzó igazgató bizalommal tekint a jövőbe is: az iskola felkészült az új gimnáziumi tantervi reform végrehajtására és a „ fakultatív tanítási rendszer” bevezetésére. A sikeres jövő biztosító többek között a hagyományosan jó kapcsolat a második kerületi tanács és a gimnázium között.

Németh utóda az igazgatói székben Winkler Ibolya lett. Winkler 1980-1990 között irányította a gimnáziumot, ő volt az első női igazgató a gimnázium élén.<sup>7</sup> Az 1935-ben született Winkler a krakkói Jagelló Egyetemen végzett történelem szakon 1957-ben, történelem-földrajz szakosként az Ady Endre úti Általános Iskolában kezdte a tanári pályáját, és majd húsz év tanítás után nyerte el az igazgatói megbízást. Winkler meggyőződéses - Dr. Ungváry Krisztián (1988) véleménye szerint - „intranszgens” kommunista volt, és mint az Úttörőszövetség budapesti elnökségének a tagja 1971.november 5-én koszorút helyezett el a Kerepesi temetőben „az ellenforradalom elleni küzdelemben hősi halált halt katonák és rendőrök sírjánál”.<sup>8</sup>

Egykori kollégája szerint Winkler egyértelműen párt kedvenc volt, szaktanárként és vezetőként is erőtlén, gyenge, akinek nem volt tekintélye a nagy „öreg” tanárokkal szemben.<sup>9</sup> Két ciklust töltött az igazgatói székben. Egy 1989-ben vele készített interjúban, egy évvel a nyugdíjba vonulása előtt már rezignáltan, megfáradtan, saját felelősségét elhárítva beszélt a nem túl eredményes vezetői

---

<sup>6</sup> Budai Hírmondó 1980. április. Németh István: *Nagy évfordulókra készülnek a II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumban*. 12.o.

<sup>7</sup> Érdekeség, hogy 1980 és 2020 között kivétel nélkül női igazgatók irányították a Rákóczit.

<sup>8</sup> Nógrád, 1971.11.05, 261. szám, 5. o.

<sup>9</sup> Schmidt Gabriella személyes közlése.

munkájáról. Azzal az elgondolással érkezett a gimnáziumba – így Winkler -, hogy folytatja az eredményekben gazdag munkát és továbbfejleszti a rákóczi fiatalok tudás iránti vágyát. Ezzel szemben azonban „az én elképzelésem nem váltak valóra, mert a tanulmányi eredményekben és sikeres felvételik számában növekedés nem tapasztalható. Ennek az okát abban látom, hogy az ide kerülő gyerekek tanulmányi színvonala évről évre gyengébb, és nem törekszenek arra, hogy tovább tanulhassanak.”<sup>10</sup> Winkler munkáját a korszakban végig két igazgatóhelyettes segítette. Szakmány Lászlóné Nagy Etelka a Rákóczi a gimnázium első női igazgatóhelyetteseként 1984-ben 36 közoktatásban eltöltött év után nyugdíjba ment, és átadta a helyét Radványi Annának. A másik igazgatóhelyettes, Ormos Gaszton 1963 és 1986 között volt igazgatóhelyettes, utóda Dr. Benő Kálmánné lett 1987-ben.<sup>11</sup>

#### A tantestület

A korszak forrásaiban visszatérő megjegyzés, hogy nagymértékű fluktuáció tapasztalható a Rákóczi tantestületében. Winkler igazgatósága alatt a személyi állomány nagymértékben kicserélődött, és megfiatalodott. A tanári kar létszáma folyamatosan nőtt párhuzamosan a gimnáziumi gyereklétszám emelkedésével. 1985-ben a 48 fős volt a tantestület, ebből tízen gyesen lévő kismamaként otthon voltak. A rendszerváltás előtti évben már 58 tanár dolgozott a gimnáziumban, közülük 11 a kisgyermekét otthon nevelő édesanya és 8 szerződéses kolléga. A hetvenes évek közepétől a női tanárok létszáma mindig meghaladta a férfiakét a tantestületben, 1980-ban 10, 1988-ban 13 férfi tanár oktatott a Rákócziban, ez utóbbi évben pedig már az iskolavezetés is csak nőkből állt. Szembetűnő, hogy a nyolcvanas években mennyire megfogyatkozott az úgynevezett nagy tanáregyéniségeknek a száma. Ezalatt azokat a kiemelkedő szaktudású pedagógusokat értem, akik évtizedeken keresztül rákóczi katedrán álltak és/vagy olyan teljesítmény fűződik a nevükhöz, ami diákok generációiban mély nyomot hagyott. Akár pozitív, akár negatív értelemben. Szerdahelyi Andor ekkor már csak szerződéssel látott el helyettesítési feladatokat, és a „nagy öregek” közül már mindössze G. Horváth József, Erdősiné Bata Teréz és Vigassy György dolgozta végig az évtizedet a Rákócziban.

*G. Horváth* 1961 óta volt rákóczi pedagógus, diákok ezreit oktatta az ének-zene szeretetére, folyamatosan vállalt osztályfőnöki munkát is. A hetvenes években sorra megjelenő évkönyvekben

---

<sup>10</sup> Pódium, 1989. 11.16.

<sup>11</sup> Szakmány Lászlóné 1984-ben pedagógus szolgálati emlékérmét kapott. Ormos Gaszton 1949-ben kezdett tanítani, 1957-óta volt rákóczi tanár. Kiemelkedő sikereket ért el rákóczi tanítványaival a sakk diákolimpiákon. Az országos bajnokságon pl. 1980-ban a rákóczi sakkcsapat diadalmaskodott. Matematika szakos tanárként nem tartozott a legnépszerűbbek közé a gimnáziumban. Radványi Anna matematika-fizika szakos tanár volt, 1969-ben kezdett tanítani a Rákócziban (első munkahelye). A matematika-fizika munkaközösség vezetője volt, mielőtt igazgatóhelyettes lett volna.

mindig részletesen elemezte a gimnáziumi énekoktatás és művészeti nevelés helyzetét, és ugyanezt tette meg a jubileumi, 1987-es évkönyvben is. Ebben az aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy a fiatalság már képtelen kottát olvasni, a népzene háttérbe szorult, a „nyugati sablonos ritmusvilág” és a „negédes, szirupos szövegek” uralják a magyar zenei életet. Sajnálkozik afelett, hogy a mai fiatalság már nem szívesen vesz részt az iskolai kórus munkájában, és az angol nyelvű dalszövegek térhódítása elleni fellépésre sarkall. G. Horváth szaktanárként és osztályfőnökként is egész életében szívügyének tartotta a rákócziak művészeti nevelését. A diákok között nagy népszerűségnek örvendett.

*Vigassy György* 1937-ben született, és 1960 óta volt rákóczi matematika-fizika tanár. 1969-ben miniszteri dicséretet kapott, 1981-ben *Kiváló munkáért* kitüntetést, 1987-ben pedig a *Kiváló pedagógus-díjat*. Vezetőtanárként részt vett a pedagógusképzésben, rendszeresen vállalt osztályfőnökséget. A korszakban végig ő volt az iskolai szakszervezeti bizottság titkára, súlyát jól jelzi, hogy a tantestületi névsorokban Vigassy neve mindig közvetlenül a vezetőség után állt. A hatvanas-hetvenes években a kibernetikai szakkör és a gimnázium túraszakosztályának volt a vezetője, a nyolcvanas években azonban inkább a pedagógiai (fizika tanári) és szakszervezeti munkájára koncentrált. Brácsáznai és hegedülni tanult, és a gimnázium 300. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen ő is fellépett a Zeneakadémián az iskolai zenekarral G. Horváth vezényletével. Vigassy megítélése nem olyan egyértelmű, mint G. Horváthé. A diákok többsége rettegett tőle, a fizika órai felelések rémálomként maradtak meg a számukra. Ugyanakkor szakmai tudása kifogástalan volt, nagy energiákat fektetett a tehetséggondozásba, versenyfelkészítésbe.

*Erdősiné Bata Teréz* testnevelő 1938-ban született Egerben. A Budapesti Vörös Meteor atlétájaként kiváló, 12 másodpercen belüli eredménye volt 100 méteres síkfutásban, sok éven át az atlétika válogatott keretét erősítette. 1959-ben került Budapestre, 1963-ban lett rákóczi tanár. A sportkör, majd a korszakban a testnevelési munkaközösség elnökeként 1985-ben a „Budapestért” kitüntetést kapta meg, egy évvel később pedig miniszteri dicséretet. Bata különösen kemény, egyes visszaemlékezők szerint kegyetlen pedagógus volt, aki inkább kínozta, mint oktatta a lányokat a testnevelés órák keretében. A sokak (diákok és kollégák) által félt tanárnő szakmai felkészültsége kiváló volt, rendszeresen elemezte tantárgya helyzetét és új kihívásait az iskolai évkönyvekben.

Nagy veszteség volt a gimnázium számára az egyik meghatározó pedagógus egyéniség halála 1981-ben. Az 1928-as születésű *Solymosi László* a második világháború miatt csak 1950-ben érettségizett, majd történelem-földrajz szakos tanári diplomát szerzett és 1961-től tanított a Rákócziban. A történelem munkaközösség vezetője, iskolai gyermekvédelmi felelős és a kerületi osztályfőnöki munkaközösség vezetője is volt hosszú éveken keresztül. Munkájáért kiérdemelte a „II. Kerületért” emlékérmét. Rövid ideig a Móricz Zsigmond Gimnázium igazgatóhelyettese is volt a hetvenes évek

elején, majd visszakerült a Rákócziába. Valamennyi jellemzés kiemeli Solymosi szakmai felkészültségét, lelkiismeretes és következetes oktatói-nevelői munkáját, a kollégákkal és a szülőkkel való kiváló kapcsolatait. Solymosi szívügyének tekintette a fiatal kollégák istápolását. Váratlan halála (szívinfarktus) nagy csapás volt mindenki számára.

Meghatározó egyénisége volt a gimnáziumnak *Konta Andrásné* magyar –orosz szakos pedagógus. 1969-től harminc éven át dolgozott a Rákócziban. A kiváló felkészültségű tanárnő a korszakunkban osztályvezetői és tanácselnöki dicséretben is részesült. Maradandó benyomást tett szinte minden egykori tanítványára.

*Dr. Eörsiné Hajdu Marianna* 1984-ben távozott a Szilágyi Erzsébet Gimnáziumba. 1969 óta erősítette a gimnáziumi tanári kart. Személyében a legszuggesztívebb, legnagyobb tudású magyartanárát veszítette el a gimnázium. Az ő hatására lett többek között színházi rendező Czeizel Gábor (1980), és róla mondta egykori rákóczi tanítványa, szilágyis kollégája, Tamás Ferenc (1974), hogy „gondolkozni és érezni tanított. Önmagunk megismerésére, vállalására és fejlesztésére készítetett. Formálta ízlésünket, ítélőkészségünket, morális érzékenységünket. Igényes volt, és minden mozdulatával, gesztusával igényességre nevelt. Magasra tette a léceket, mert sokra tartotta a tanítványait.”<sup>12</sup>

Utólag elmondható, hogy a nyolcvanas években az egész gimnázium oktatási színvonala nagyban megsínylette több olyan szaktanár távozását, akik ekkor még a pályájuk elején tartottak, de vagy már kitűnő eredményeket értek el, vagy abban a középiskolában, ahova kerültek, maradandót alkottak. Következzenek a legjelentősebbek közülük:

Az angol-magyar szakos *Bazsó Júlia* 31 évesen, 1980-ban távozott a Rákócziból. 1968-ban a „Forradalom és szabadságharc emléke a XIX. század végének epikájában” című dolgozatával megnyerte a magyar irodalom OKTV-t, majd 1973-ban kezdte meg a munkát a Rákócziban. A diákokkal kiváló kapcsolatot épített ki, népszerű színjatszói szakkört vezetett, üde színfoltot jelentett az idős, merev tanárkollégák között. Az iskolavezetés azonban képtelen volt értékelni Bazsó munkáját. Németh István igazgató 1977-ben méltatta ugyan az eredményeit a minősítésében, de számos helyen igazságtalan kritikát fogalmazott meg vele szemben. Bazsó reagált valamennyire, sorra megcáfolta azokat, és csak a kiegészítő megjegyzések elfogadásával vette tudomásul a minősítést. A fiatal, tehetséges tanárnő, akinek többek között szemére vetették, hogy „figyeljen az egészséges szocialista tanár-diák viszonyra”, 1980-ban beadta a felmondását. Munkáját az Apáczai Csere János Gyakorló Gimnáziumban jobban elismerték.

---

<sup>12</sup> <http://magyartanarok.fw.hu/gyasz.html>



*Törzsök Édua* magyar-német szakos tanárnő 1981 januárjától dolgozott a Rákócziban. A Petőfi Irodalmi Múzeum múzeumpedagógusa volt korábban, kiváló szakember, aki 1985-től korábbi középiskolájában, az ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskolájában folytatta a tanítást.

*Dr. Müllner Erzsébet* a Rákócziban kezdte a tanári pályáját 1975-ben. Biológiát és kémiát tanított. Szaktanárként rögtön az első végig vitt tagozatos osztályából öt tanuló jutott a biológia OKTV húszas döntőjébe. Három éven keresztül Dr Müllner készítette fel azt a Kövér Szilviát is, aki 1985-ben a „Ki miben tudós?” vetélkedő biológia döntőjének győztese lett. Dr. Müllner 1985-ben távozott a Rákócziból, a Fazekasban kapott vezetőtanári állást.<sup>13</sup>

*Mándics Dezső* friss diplomásként érkezett Dr. Müllner Erzsébet helyére 1985-ben. Segítette Kövér Szilvia felkészülését, de két év után ő is felállt, és az ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskolájában folytatta a tanítást. Mándics azóta is radnóti, tanított az egyetemen, több szakkönyv szerzője, tantárgyainak elismert oktatója.<sup>14</sup>

Ennyi kiváló pedagógus ilyen rövid időn belül bekövetkező távozása bármilyen másik iskolát is megrendített volna, nem csak a Rákóczit. Vajon mi készítette ezeket a kitűnő tanárokat erre a döntésre? Hiszen Bazsót leszámítva szinte mindegyik kiemelte a fiatalos tantestület jó hangulatát és légkörét. A döntés hátterében szinte minden esetben az iskolavezetés állt (Németh István, és főleg Winkler Ibolya), amely túl merev volt, és a tanárok körében nagyon kis legitimitációval rendelkezett. Winklert történelem tanárként is gyengének, vezetőként pedig a pártutasítások erőtlen végrehajtójának, többen egyenesen kártékonynak tartották.

A gyakorló iskolákba távozók számára természetesen vonzó volt, hogy ott a kötelező óraszám nem 18, hanem csak 9 volt a vezetőtanároknak (Dr. Müllner Erzsébet, Törzsök Édua). Más egyszerűen csak a Rákócziban „próbálta ki magát” tanárként, azután más irányt vett a karrierje, mint pl. Setényi Jánosnak, aki magyar-történelem szakos tanárként egy éven keresztül dolgozott a Rákócziban (1986-1987), nagyon jó visszajelzéseket kapott, de utána oktatáspolitikai kutatásokba kezdett.

---

<sup>13</sup> Dr. Müllner Erzsébet személyes közlése. A tanárnő 31 évig a Fazekasban, jelenleg fél állásban a Piaristáknál tanít. A Rákócziban töltött éveire nagyon jó emlékekkel gondol vissza, életre szóló barátokat szerzett a rákóczis évei alatt.

<sup>14</sup> Mándics Dezső honlapja és email üzenete. Mándics visszaemlékezésében a jó hangulatú, fiatalos, dinamikus, kevés tapasztalattal rendelkező biológia-kémia szakos munkaközösséget emelte ki.

## A gimnázium osztály – és diáklétszáma, és a képzési szerkezete a 80-as években

Tanév	osztályok száma	diáklétszám	érettségizők száma
1979/1980	17	595	133
1981/1982	19	644	150
1984/1985	21	667	155
1986/1987	22	640	157
1989/1990	24	738	151

A nyolcvanas években az osztályok száma (és a gyereklétszám) folyamatosan nőtt. A rendszerváltás évében már 24 osztályos a gimnázium, ennél több osztálya sohasem volt a Rákóczinak, még az 1960-as években sem, igaz, akkor az átlagos osztálylétszám sokkal magasabb volt, és összességében jóval több diák járt a Rákóczi. A hetvenes évek végi 600 körül mozgó diáklétszám jócskán 700 felé emelkedett a nyolcvanas évek végére. A Rákóczi példája jól mutatja azt a folyamatot, amit Halász Gábor oktatáskutató a „középfokú oktatás expanziójának” nevez. A 80-as évek második felétől fokozatosan nőtt a középiskolát végzettek országos aránya, miközben az ország népessége már fogyni kezdett az évtized elejétől kezdve.<sup>15</sup> A Rákóczi ebben az évtizedben 4 évfolyamos gimnázium volt, kezdetben évfolyamonként négy, a korszak végén már 6 osztállyal. Az A osztályok hagyományosan angol-orosz szakosak voltak, a B-ben a matematika, a C-ben a biológia voltak a kiemelt tárgyak. A D és az E osztályok általános tanterv szerint haladtak, az S osztályokban az élsportolók tanultak. A tanulói létszámnövekedés miatt a gimnázium 1986-ban meg (vissza)kapta a Táncsics Mihály Kollégium épületrészét. Ennek az oktatási feladatokra való átalakítása, a tantermek kialakítása és renoválása több évig tartott. A gimnáziumban tanult tantárgyak közül az évtized végére kikopott a „világnézetünk rendszere”, helyette heti egy óra filozófiát (bevezetés a filozófiába) oktattak a végzős évfolyamon. Szintén eltűnt a rendszerváltás évére a pszichológia tantárgy, viszont ebben az évben az I.A-ban már „emelt szintű rajz” bejegyzés került az anyakönyvbe, hiszen elindult a rajztagozat.

1989-ig az orosz mellett csak latint, németet és angolt lehetett tanulni, amikor viszont az orosz már nem kellett kötelezően tanítani, megjelent az olasz-angol, német-angol, német-latin párosítás. 1987-ben 6 angol, 3 német, és 2 latin szakos tanár volt a Rákócziiban.

<sup>15</sup> Halász Gábor: A középfokú oktatás expanziója, problémák és perspektívák. <http://econ.core.hu/kiadvany/szirak/4.pdf>

A nyolcvanas években az érettségi vizsgák rendszere megváltozott. 1980-ban csak négy tárgyból kellett vizsgázni, kötelező csak a magyar nyelv és irodalom, valamint a matematika volt. A vizsgázó szabadon választhatott még két vizsgatárgyat, nem volt muszáj idegen nyelvből érettségizni. 1981-ben visszakerült a történelem a kötelező vizsgatárgyak közé, ezzel ötre emelkedett az érettségi tárgyak száma. 1989-óta az egyik választott tárgynak kötelezően idegen nyelvnek kellett lennie. Egy középfokú nyelvvizsga mentesített a nyelvi érettségi alól.

#### A fakultációk rendszere

A nyolcvanas években fokozatosan vezették be a hazai középiskolákban a fakultációs tantárgyakat. A régi tagozatos rendszert felváltani hivatott fakultációktól azt is remélték, hogy tudatosabbá teszi a tanulók pályaválasztását, az érettségire való felkészülését. A Rákócziiban az 1981/1982-es tanév III. évfolyamos osztályok anyakönyveiben jelenik meg először a „kötelező fakultációs tárgyak” rubrika. A fakultációválasztás csak az évtized végén, először az 1988/1989-es III. évfolyam számára lett tényleg fakultatív. A Pódiumban több cikk is megjelent a fakultációkról, a korszak egyik újdonságáról. A diákszerzők alapvetően jónak tartották ezt a tanulási formát, hasznosnak a továbbtanulás szempontjából, csak azt nehezményezték, hogy miért nincs az oroszokon kívül nyelvi fakultáció. Különösen az angol és a német hiányát sajnálták. Mezei Gyula, a Fővárosi Tanács Művelődési Osztályának vezetője azt tartotta a legfőbb hibának, hogy a „fakultáció kötelező”. Ez a probléma - ahogy azt láttuk – az évtized végére megoldódott.<sup>16</sup>

#### A rajztagozat

A választható fakultációs tárgyak között az évtized legvégén megjelent a rajz és művészettörténet. Ez egyben az azóta is országos hírű rákóczi rajztagozat megszületését is jelenti. Ennek kezdeményezője és egy személyben megvalósítója Dréher János festőművész-tanár volt. Dréher 1952-ben született, 1980-ban került a Rákócziiba. Művésznek készült, nem tanárnak, de végül egészen 2015-ig állt a gimnázium alkalmazásában. A Németh László – és Munkácsy Mihály-díjas, 2013-ban Pedagógus Szolgálati Emlékéremmel kitüntetett pedagógus így emlékezik vissza a rajztagozat indulására: „bármelyik osztályból bárki jöhetett előzetes tudás nélkül [a fakultációra]. Annyira jól működött az egész, hogy az iskolavezetés támogatásával elindítottunk egy rajzos tagozatot. Nagy sikere lett, rögtön az első osztályokból vettek is fel a Képzőművészeti Egyetemre diákokat. Az egész annyira jól ment, hogy elkezdett híre menni. És most tényleg minden túlzás nélkül mondom, hogy azt a 16-18

---

<sup>16</sup> Pódium: 1982 novemberi és 1985 februári, áprilisi lapszámok

embert, akit felvettünk, általában 150 jelentkező közül választottuk ki.”<sup>17</sup> Dréher János délutáni rajzsakköre szintén rövid időn belül nagyon népszerűvé vált.

### A sportosztályok

A korszakunk a sportosztályok fénykora. S megjelölésű osztály először az 1979/1980-as tanévben indult 17 fővel. Ezt megelőzően az élsportolókat az általános tantervű osztályokban helyezték el.<sup>18</sup> A nyolcvanas években az S osztályokban a tanuló létszám a legritkább esetben haladta meg a 20 főt. Az ide járó sportolók a reggeli edzésüket követően érkeztek az iskolába, ahol számos tantárgy alól mentesültek, és vizsgakötelesek voltak. Szép eredményeket felmutatni az élsportban és az iskolában is még így sem volt könnyű. Darnyi Tamás és Szilágyi Zoltán úszók, akkor a gimnázium II. S osztályának tanulói, az 1982-es innsbrucki ifjúsági Európa Bajnokságon kiváló eredményeket értek el. Osztályfőnökük Csanád Márta így nyilatkozott róluk: „ a szokásostól eltérő hétköznapjaik 10.15-kor kezdődnek. Edzésről, fizikailag és idegileg is fáradtabban érkeznek az iskolába, mint a többi növendék. De dicséretükre szóljon: ha nehezen is, sok-sok hiányzásuk, napi gondjaik mellett, de megfelelnek a követelményeknek...”<sup>19</sup> A tanárnő a két úszó elé példaképnek Wladár Sándort állította, aki nagyon jó tanuló volt, és az érettségi után az Állatorvosi Egyetemen folytatta a tanulmányait.

Winkler idejében a sportiskolai rendszer folyamatosan bővült. Ekkor már nem csak a KSI-s úszók, hanem más sportágak képviselői is bekerültek az S osztályokba. Sok kitűnő vízilabdázó, tornász, öttusázó koptatta a Rákóczi padjait. Az évtized közepén megjelentek már az egzotikusabb sportágak képviselői is, pl. a sílövők, lovasok, tájfutók, bűvárok. Az országban a múltja (és az eredményei miatt) is a Rákóczi volt a legelismertebb sportiskola. 1983-ban, amikor a Központi Sportiskola 20 éves jubileumát ünnepelték, a magyar sportiskolák képviselőjében Winkler Ibolya mondott ünnepi beszédet.<sup>20</sup> A sportoló tanulókról az a vélemény alakult idővel ki, hogy csak úgy be-bejárogatnak időnként az iskolába, vizsgáznak, aztán mennek vissza edzésre. Sok időt töltöttek a büfében, Tóth Frank vízilabdázó (1989) például az egyik legjobb vendég volt: sokszor és sokat evett a gimnázium népszerű büféjében.<sup>21</sup> Tény és való, hogy az S osztályba járók nem voltak mindennapi látogatói a gimnáziumnak. A korszakunkban az élsport területén egyre inkább csak akkor lehetett kiemelkedő eredményt elérni, ha –kis túlzással – az ember egész nap edzett. Különösen igaz volt ez az úszókra, akik napi két edzésen 15-20 kilométert teljesítettek, és se erejük, se idejük nem maradt a tanulásra, rendszeres iskolába járásra. Ráadásul, a versenyek, edzőtáborok idején olykor hetekre teljesen

---

<sup>17</sup> Bolyki Veronika interjúja Dréher Jánossal a gimnázium 2017-es évkönyvében. 159.0.

<sup>18</sup> A sportiskola kialakulásához lásd: Hortobágyi Péter: A II. Rákóczi Ferenc Gimnázium története az 1970-es években.

<sup>19</sup> Képes Sport, 1982. 09.14

<sup>20</sup> Népsport, 1983.03.30.

<sup>21</sup> Tóth Csabának, az iskolabüfé üzemeltetőjének személyes közlése

eltűntek. Előfordult, hogy a tanárok mentek oktatni az uszodába. A Szabó Joeval 1984-ben interjút készítő újságírónak azért kellett pontosan befejeznie az uszodai interjút, „mert 11-kor jön egy tanár a Rákóczi Ferenc Gimnáziumból, és négyüknek órát ad. Nem is egyet. Fél kettőkor indulhatnak haza, aztán délután vissza edzésre. Furcsa egy iskola, szent igaz. Történt pedig, hogy az előbb említett négy kitűnőséget kiemelték az iskolából az úszás vezetői, és bedugták őket egy másik padba, itt az úszósövetség egyik szobájában.”<sup>22</sup> A tanárok szerettek a sportosztályokban tanítani, mert plusz díjazással járt, és ha a diákok éppen nem edzésen vagy versenyen voltak, a kis létszám miatt hatékonyan lehetett oktatni. Következzen néhány „kortárs” (korabeli, nem s-osztályba járó rákóczi gimnazista) vélemény a sportosztályosokról:<sup>23</sup>

- *Kiváltságosok voltak, keveset jártak be. Irigyeltük őket.*
- *Fenn hordták az orrukat...*
- *Titokzatos osztály, legendák arról, hogy alig járnak be, csoda, ha leérettségiznek. Nem gondoltuk, hogy tanulnak ott valamit.*
- *Jó volt felnézni rájuk, büszke voltam, vagyok a mai napig is neves sportolóinkra.*
- *Az oda járó tanulók rendkívül műveletlenek és rosszindulatúak voltak.*
- *Kedves outsiders voltak, két edzés között ellátogattak az iskolába, azóta sem vagyok biztos abban, hogy tudták, mi az intézmény neve.*

Néhány kiemelkedő sportoló, akik a nyolcvanas években a Rákócziába jártak:

Név	sportág	eredmény	osztály/érettségi éve	megjegyzés
Fábián László	öttusa	világbajnok (1989) olimpiai bajnok (1988, csapat)	1977-től az I.D osztály tagja	az érettségi előtt egy-két hónappal iskolát váltott
Wladár Sándor	úszás	Európa-bajnok (1981) ,olimpiai bajnok (1980)	1977-től az I.D osztály tagja	1982
Darnyi Tamás	úszás	négyszeres olimpiai bajnok (1988, 1992)	1981. I.S 1983. II.S érettségi: 1987	esti/levelező tagozaton érettségizett

<sup>22</sup> Magyar Ifjúság, 1984.03.23. Szilágyi Zoltánról, Darnyi Tamásról és Gyúró Mónikáról (a Verrasztó testvérek édesanyjáról) van szó.

<sup>23</sup> Az egykori rákóczi diákok körében felvett kérdőív.

		négyszeres világbajnok (1986, 1991)		
Güttler Károly	úszás	kétszeres olimpiai ezüstérmes (1988, 1996) világbajnoki ezüstérmes (1994)	1982 I.S	
Szabó Joe	úszás	olimpiai bajnok (1988) világbajnok (1986)	1983. I.S	2 éven keresztül volt rákóczi, Dr. Zámbó Lászlóné osztályába járt
Csollány Szilveszter	torna	olimpiai bajnok (2000) világbajnok (2002)	1985-ben a III. S osztály tagja, a tanév végén iskolát váltott	
Joó Éva	sportlövészet	világbajnok (1990)	IV.S, 1988	
Benedek Tibor	vízilabda	háromszoros olimpiai bajnok (2000, 2004, 2008) világbajnok (2003)	1986-1989 S osztály	jogviszonya 1989-ben megszűnik
Tóth Frank	vízilabda	kétszeres Európa- bajnok (1997, 1999) világbajnoki ezüstérmes (1998)	IV. S, 1989	
Wirth Gabriella	asztalitenisz	Európa-bajnok (1990)	IV. S, 1989	
Czene Attila	úszó	olimpiai bajnok (1996)	1989 II. osztályos levelező tagozaton	

### *Az oktatás és a gimnázium színvonala, tanulmányi eredmények*

Az egykori rákóczi diákok mintegy fele szerint a Rákóczi a nyolcvanas években még mindig jó hírnevű, elismert oktatási intézmény volt, ahol jó volt az oktatás színvonala is. Mintegy harmaduk szerint átlagos középiskola volt, közepes tanulmányi színvonallal. Az egyéb forrásokból szerzett információk tovább árnyalják ezt a képet. 1981-ben 24 elsős gimnazista bukott meg félévkor, 1982-ben a számuk még tovább nőtt. Különösen matematikából és fizikából volt magas a bukások száma. Dr. Ágoston Miklósné általános pedagógiai felügyelő (egykori rákóczi tanár) emellett az igazolatlan hiányzások indokolatlanul nagy számát emelte ki a jelentésében.<sup>24</sup> 1987-ben már a fővárosi tanácsnál azt fogalmazták meg, hogy „az elmúlt 10 évben jó nevű budapesti gimnáziumok (pl. Rákóczi) veszítették el nimbuszukat”. A Rákócziban a tanulók mulasztása „megengedhetetlenül magas”, a lemorzsolódás 27%-os.”<sup>25</sup> Tanulságos elolvasni a II.B osztály bemutatkozó írását 1986-ból. Az osztály első tanév végi átlaga 3,4, a második félév elején kerek 3 egész volt. „Szemünkre vetik, hogy nem tanulunk. Ez fedi is a valóságot. Év eleji aktivitásunk nem a várt eredményt hozta, hanem annak az ellenkezőjét. Osztályzataink sem azt mutatták, milyen sokat dolgoztunk. Így a kedvünk is elment a tanulástól.” így a másodikos gimnazista.<sup>26</sup> Szintén a diákújságban tették közzé rákóczi diákok az 1982-ben, 1983-ban és az 1985-ben érettségizettek továbbtanulási statisztikáját. 1982-ben a végzős évfolyam 52%-a került be felsőoktatási intézménybe. A legrosszabb statisztikával a IV. C rendelkezett, onnan csak 28% jutott be. Ebben az évben a legnépszerűbb a Műszaki Egyetem volt, ide a 19 jelentkező közül 13-at, az Orvosi Egyetemre 17-ből 10-et vettek fel. Egy évvel később a végzősök 46%-át vették fel egyetemre vagy főiskolára. Ekkor végzett az első sportosztály, a 10 jelentkező közül egy a TF-re, egy pedig az ELTE jogi képzésére került be. 1985-ben a 155 végzős közül csak 90-en jelentkeztek, akik közül mindössze 32 fő tett sikeres felvételi vizsgát. A kép finoman szólva lehangoló: igazolatlanul hiányzó, félévkor tömegesen bukó elsősök, kiábrándult másodikosok, nem túl sikeresen felvételiző végzősök. A negatív tendenciáknak, az oktatási színvonal hanyatlásának több oka volt. Említettük, hogy az iskolavezetés képtelen volt megtartani sok tehetséges, lelkes fiatal pedagógust, és a „nagyok” közül is néhányan a távozás mellett döntöttek. Egy folyamatosan változó, fluktuáló tantestülettel nehezebb komoly eredményeket felmutatni. Ráadásul ekkor felvételi vizsga és minden fajta szűrő nélkül kerültek be a diákok a Rákócziba. A demográfiai folyamatok miatt a létszámuk

---

<sup>24</sup> Bizalmas iratok 1978-1985, Dr. Ágoston Miklósné jelentései 1981. 02.20 és 1982.02.26. A jelentéseket a felügyelő a beküldött tantestületi jegyzőkönyvek alapján készítette.

<sup>25</sup> Hungaricana. Budapest Főváros Tanács Végrehajtó Bizottsága üléseinek jegyzőkönyvei 1987. május

<sup>26</sup> Pódium, 1986-os 2. szám

folyamatosan nőtt, egyre nagyobbak lettek az osztálylétszámok. A kevés csoportbontás, a magas fakultációs létszámok nem kedveztek a hatékonyságnak. A matematika tanárok arról panaszkodnak 1987-ben, hogy (1978-tól kezdve) „a versenyeken nem értünk el jó eredményeket”. Abban reménykednek, hogy az egyik induló osztályban bontásban tanított matematikaoktatás hatékonyabb lesz, és talán majd innen fog kikerülni annak a Fiala Jánosnak az utóda, aki rákóczisként utoljára matematika OKTV döntőbe jutott 1969-ben.<sup>27</sup> A korszakunkban valójában már csak a biológia tagozat „hozta” az eredményeket. Dr. Müllner Erzsébet és Mándics Dezső is kiemelte a biológia-kémia munkaközösség színvonalát, amelyben sok fiatal, dinamikus, hozzáértő tanár dolgozott. Tanítványaik rendszeresen az OKTV döntőben végeztek, a biológia kedvelt érettségi tantárgy volt, és a sikeresen továbbtanulók kb 70%-a biológiából felvételizett. Szuromi Szabolcs (1991) visszaemlékezésében elismeri, hogy az egyetemi továbbtanulási mutatók akkoriban nem voltak túl fényesek, de mégis úgy gondolta, hogy a Rákóczi „jó iskola, ahol ha valaki akart, felkészülhetett az egyetemi szintű tanulmányokra. Minden tudományterületről voltak olyan tanárok, akik erre lehetőséget teremtettek az itt tanuló diákoknak.”<sup>28</sup> A legkiválóbb tanulmányi versenyeredményeket az alábbi táblázat tartalmazza.

Tanév	Tantárgy	Tanuló	Eredmény	Felkészítő tanár
1981	latin	Matura Mihály (III.C)	OKTV. 2. hely	Dr. Benő Kálmánné
1982	biológia	Horváth Róbert (IV.C) ő a harmadik	OKTV 3. és 9. hely	Dr. Müllner Erzsébet
1983	angol	Glasz Tibor (IV.B)	OKTV 1.	
1983	biológia	Gerencsér Zsuzsa (IV.C)	OKTV 2.	
1985	fizika	Aczél Ákos (III.A)	OKTV 4. hely	Marcsek Gábor
1985	biológia	Kövér Szilvia (IV.A)	„Ki miben tudós?” 1. hely	Müllner Erzsébet Mándics Dezső
1987	matematika	Csaba Tamás (IV.C)	döntő	Radványi Anna

<sup>27</sup> Jubileumi évkönyv, 1987. 154.o.

<sup>28</sup> II. Rákóczi Ferenc Gimnázium évkönyve 1998-1999. 47. oldal. Szuromi jelenleg a Pázmány Péter Katolikus Egyetem rektora.



Kövér Szilvia győzelmével az írott sajtó is részletesen foglalkozott. Innen tudjuk, hogy győztesként egy fényképezőgép, és egy szovjet-finn utazáson való részvétel lehetősége voltak a fődíjak. Dr. Müllner Erzsébetnek az első tagozatos osztályából 5 tanítványa került az OKTV döntőjébe a korszak első felében. Oláh Zsuzsannának szintén több tanítványa végzett az első tízben biológiából. Sajnos, a szép eredményt elérő diákok nevét nem sikerült kideríteni.<sup>29</sup>

Politikai légkör, hangulat

A nyolcvanas években a Rákóczi vezetése hithű kommunista volt. A munkásőrség sorait erősítő Winkler mellett Szakmány Lászlóné (született: 1923) is a kerületi pártbizottság kegyeltje volt, és szinte hisztérikusan félt a legcsekélyebb önálló diákkezdeményezéstől is. Amikor a rákóczis diákok elhatározták, hogy az egyik folyosón diák faliújságot hoznak létre (tacepaónak nevezték el), hogy oda mindenki kitehesse a kedvenc idézeteit, cikkeit, Szakmány a faliújságot barnás zöldes színei miatt egyértelműen fasiszta kezdeményezésként értékelte. Rémülete csak nőtt, amikor egy Seneca idézet került fel. Ennek levételét azonnal kezdeményezte, azzal az indokkal, hogy Seneca egy zsarnok nevelője volt...<sup>30</sup> Ormos Gaszton is a régi, vonalas tanárok közé tartozott, aki Winkler újraválasztásakor kifejtette, hogy az iskolaigazgatók dolga különösen nehéz mostanában, amikor a társadalom és az iskola is folyamatosan liberalizálódik. Valamennyit javult az iskola légköre, amikor Cihika Mihály 1981-ben nyugdíjba ment. A Toldyból érkező Cihika ukrán származású volt, a húszas éveiben tanult meg úgy-ahogy magyarul, 1962-től tanított a Rákócziban oroszul. 1957-től-1975-ig a munkásőrség tagja volt. Amikor felterjesztette Winkler a „Kiváló munkáért” kitüntetésre, a javaslatában az állt, hogy tevékenységével „igen nagy mértékben hozzájárult a párthatározatok megvalósításához” és hogy a tantestület politikai továbbképzéséhez „hathatós segítséget nyújt az iskolavezetőségnek”.<sup>31</sup> A vezetőség félt, a diákság pedig próbálgatta, meddig lehet elmenni. Ennek kiváló terepet biztosítottak a nemzeti/iskolai ünnepek. 1983. március 15-én K.Zs. II.D osztályos tanuló a Petőfi szobornál tartott megemlékezésen a nemzeti színű zászlócskák közül kihúzott egy vörös színűt, összetörte, majd zsebre tette. Még a hónap végén két BM alkalmazott kereste fel a Rákóczit, és kérték az igazgatónőt, hogy a házirend szerint járjon el. Winkler az osztályfőnök, a párttitkár és a KISZ titkár jelenlétében egy órán keresztül elbeszélgetett a „tettessel” az ünnep jelentőségéről és a jelképekről. Krasznai igazgatói intőt kapott.<sup>32</sup> Tudjuk, hogy az 1986-os „láncídi csata” után sok rákóczis felvonulót is letartóztattak. Ungváry Krisztián emlékszik, hogy egy ezt követő állambiztonsági órán Ludmilla tanárnő felállt és az előadást tartó BRFK III/III-as osztályának tisztjétől

---

<sup>29</sup> Oláh maga is rákóczis diák volt, Szerdahelyi Andor volt az osztályfőnöke.

<sup>30</sup> Rácz Zsigmond személyes közlése

<sup>31</sup> Bizalmas iratok 1978-1985, Javaslat „kiváló munkáért” kitüntetésre 1981.12.09. Cihikához még lásd Pajer Róbert 2016-os Néma tüntetés című filmjét.

<sup>32</sup> Feljegyzés a II. ker. Pártbizottság számára 1983.04.11. ikt.sz 4/1983/B

számon kérően megkérdezte, „hogy mégis hogy gondolják azt, hogy ők több pénzt keresnek, mint a tanárok.”<sup>33</sup> Az április 4-iki felszabadulási ünnepségek kiváló alkalmat jelentettek a „botrány” okozására. Ehhez 1985-ben az is elég volt, hogy a bőrkabátos ávósoknak öltözött végzősök az iskolai műsorban letartóztatásokat eszközöljenek egy kivetített Rákosi kép előtt. 1987-ben a megemlékezésen az egyik érettségi előtt álló tanuló Hitlernek öltözve németül üvöltött a színpadon nagy sikert kiváltva a diák közönség körében. Az iskolavezetés bizonyára nem volt ilyen lelkes.<sup>34</sup>

Az egész tanév vázát olyan kötelező ünnepségek alkották, amikre ma már csak a 40 év felettiek emlékezhetnek. Szeptemberben a fegyveres erők napjáról, novemberben a szocialista forradalomról és a KMP (Kommunisták Magyarországi Pártja) megalakulásáról, februárban Budapest felszabadításáról, márciusban a tanácsköztársaságról, áprilisban a felszabadulásról emlékeztek meg a Rákócziiban. Áprilisban honvédelmi napokon, május elsején kötelező felvonuláson vettek részt, és ünnepelték a második világháborús győzelem napját.

A diákságnak nem csak a náci Németország és Hitler iránti érdeklődése, hanem az orosz nyelv kötelező tanulásával szembeni ellenállása is a rendszerrel való szembenállás egyik jeleként értelmezhető. A nyolcvanas évek közepén nem volt hálás feladat sportosztályban oroszot tanítani, mivel alig akadt egy-két olyan diák, akinek tervei voltak az oroszul. A korszakunk legvégén pedig több rákóczi már egyenesen bojkottálta az orosz házi feladatok elkészítését.

Ennek ellenére az iskola légkörét nem nagyon hatotta át a politika, a korabeli rákócziok legalábbis így nyilatkoztak többségében erről. Mintha létezett volna egy másik dimenzió, ahonnan a vonalas tanárok ki lettek volna zárva, és ahol a vagány, több szabadságra vágyó, összetartó közösséget alkotó mind növekvő létszámú rákóczi diákközösség volt az irányító. Ez a magyarázata a korszak pezsgő diákéletének.

#### A diákélet

A tanév általában egy hetes őszi mezőgazdasági munkával indult. Almaszedéssel, szőlőszüreteléssel, kukorica idegeneléssel. Az ország gazdasági nehézségeinek a fokozódásával párhuzamosan azonban csökkentek az ilyen jellegű munkák is. 1987-re megszűnt a nagy múltra visszatekintő kapcsolat a Törökbálinti Állami Gazdasággal, ahol rendszeresen almát szedtek a Rákócziok. 1983-ban az I.D osztály 5818, a II. D osztály pedig 7712 Ft-ot kapott a munkájáért. Törökbálintra hajnalban mentek, este jöttek a gimnazisták, de voltak ott alvós építőtáborok pl. Csépan, ahol délelőtt munka délután

---

<sup>33</sup> Vissza a múltba újság, interjú Ungváry Krisztiánnal 2017.03.24. A kiadványt Giardina Bálintné osztálya, a 8.HR. készítette. Konta Andrásné tanárnőt hívták Ludmillának.

<sup>34</sup> Ugyanott

inkább játékok szerepeltek a programon.<sup>35</sup> A nyári kukorica címerező táborok a korszakban még rendszeresek voltak.

A nyolcvanas években decemberben, a téli szünet előtt tartották a Christmas partyt a gimnázium dísztermében. Ezekon angol nyelvű színi jeleneteket adtak elő, teáztak, sütittek a rákócisok. A szalagavató (Rákóczi) bál általában februárban volt a Budapesti Műszaki Egyetemen. Hagyományosan palotás nyitotta, évfolyam keringő zárta az ünnepi programot. 1985-ben és 1986-ban az a Silver String együttes biztosította a zenét, amelyet 1982-ben 7, a III.C-be járó fiatalember alapított. A zenekarban szaxofonozott Dr. Hölgye László rákóczis tanár is.<sup>36</sup>

A hetvenes évek legvégén indult diákkezdeményezés, a Tavaszai Ünnepi Játékok (TÜJ) az évtized első felében élte fénykorát. A főbb szervező diákok Czeizel Gábor (1980), Rác Zsigmond (1980), Zsótér Sándor (1979), Mezősi Miklós (1979) és Kárpáti Péter (1979) voltak.<sup>37</sup> A programszervezésbe tanárok is bekapcsolódtak, pl. Bazsó Júlia, Dr. Benő Kálmánné, Beöthy Hanna, Törzsök Édua. A TÜJ napjaira a gimnázium szürkesége színes forgataggá változott (Csányi Zita, 1983). Hangszeres darabok, reneszánsz madrigál, kórusművek, színdarabok, tudományos előadások, felolvasások, jelenetek, szakácsverseny, kirakodóvásár szerepeltek a TÜJ programjában. Idővel a TÜJ beleolvadt a Rákóczi napokba, amiket szintén tavasszal rendeztek. Ennek keretein belül akkoriban fordított napokat, sportversenyeket, tantárgyi vetélkedőket, portrérajzoló versenyt, képzőművészeti kiállítást, diavetítéssel kísért úti beszámolókat, a „Ki tud többet a Szovjetunióról” vetélkedő mintájára, „Ki tud többet Nagy Britanniáról?” versenyt, diákhangversenyt szerveztek. Az iskola színjátszó szakköre rendszeresen fellépett a Rákóczi napokon. A hetvenes években az iskolai színjátszás megszervezése Dr. Benő Kálmánné nevéhez fűződik, aki elsősorban a latin szakköröseire építve ókori témájú előadásokat vitt színpadra. 1980-ban a gimnázium színpadán kétszer eljátszották Plautus komédiáját, A bögrét. 1982-ben a TÜJ keretein belül Euripidész Médeiáját adták elő, és a korszakunkban színpadra vitték még Plautustól a Casinát.<sup>38</sup>

---

<sup>35</sup> Jubileumi évkönyv (1987), felelős szerkesztő: Nagy István, 94.o.

<sup>36</sup> Az alapító rákócisok: Csorba Gábor, Cukás Péter, Doros Attila, Mischl Gábor, Vajdovich Péter, Velich András, ifj Vitányi Iván. Az együttes 1987-1992 között rendszeresen fellépett a Marczibányi téri Ifjúsági Házban. Forrás: <http://vitanyi-ivan.hu/reszek/zene/silver.html>. Hölgye 1945-ben született, 1977-től dolgozott a Rákócziban biológia-földrajz-filozófia szakos tanárként. 1986-tól vezető szakfelügyelő is volt.

<sup>37</sup> Rác Zsigmond személyes közlése. Kárpátinak és Mezősinek az első gimnáziumi évükben a legendás tanáregyéniség, Kovács Endre volt az osztályfőnöke, aki 1976-ban váratlanul meghalt.

<sup>38</sup> Dr. Benő Kálmánné magyar-latin szakos tanárnő 1974-2006 között dolgozott a gimnáziumban. Különösen latin nyelvből voltak szép versenyeredményei tanítványaival, akik az OKTV döntőjében és az Ókortudományi Társaság versenyén szerepeltek kiválóan. 1987-ben miniszteri dicséretet, 2000-ben Faludi Szilárd-díjat kapott. 1987-től ő követte Ormos Gasztont az igazgatóhelyettesi székben.

Nagyon népszerű volt a Marczibányi téren két hetente szombat esténként megrendezett Rákóczi klub, ahol videó filmeket vetítettek és szólt a rock and roll. Aktív volt a sportélet is a gimnáziumban, és nem csak a sportosztályok miatt. Várhegyiné Szigetvári Katalin a tömegsporttal, Mojzes István a kézilabdásokkal foglalkozott, Ormos Gaszton pedig a sakkcsapattal ért el szép országos eredményeket. Dr. Hortobágyi Istvánné az országjáró diákkört irányította, rendszeresen szervezett több napos vándortáborokat. A Rákóczis túrázók 1986-ban eljutottak a Rodope hegységbe, 1987 januárjában magas hóban megmászta a Csókakői várat. Ugyanebben az évben Nagycenkre is ellátogattak, és megtekintették az iskolaalapító Szécheni Györgynek a portréját. „Mozog, sportol, egészségesen él az egész iskola” írta kis túlzással a Nemzeti Sport újságírója 1981-ben.<sup>39</sup>

Külföldi iskolai utakról a korszakban kevesebb információval rendelkezünk. 1985 nyarán Péli Ágota tanárnő vitt egy csapat rákóczist 5 napra Moszkvába. Ma már megmosolyogtató, ahogy az egyik résztvevő beszámolt az élményeiről: „egyszerűen nem tudunk betelni a GUM áruház méreteivel és választékával. Még JVC kazettát is lehetett kapni. Gyorsan vettünk egy fúrót (!), ezt érdemes venni, mert a Szovjetunióban ez olcsó!”<sup>40</sup>

A korszakban folyamatosan megjelenő diákújság, a Pódium beszámolt az iskolai élet minden részletéről. Ebből tudjuk azt is, hogy 1983-ban jelent meg az első számítógép a Rákócziban. Ekkor kezdődött el ugyanis az országos iskola számítógép program. A Rákócziban ebben az évben egy, 1985-ben már 3 darab HT-1080Z típusú számítógép volt. Ezekkel indult be az iskolai számítógép szakkör heti két alkalommal. Szintén a diákújságból értesülhetünk a gimnazisták zenei ízléséről is. 1988-ban a diákok körében végzett felmérés szerint, a gimnazisták több mint 80 %-a meg tudott nevezni egy lemezcímet a Hobo Blues Bandtól vagy a Rolling Stonestól. „Modern Talking lemezt mindenki meg tudott nevezni, de ez inkább a „vízcsep effektusnak” köszönhető, mintsem a zenei ízlésnek”.<sup>41</sup> A Pódium általában 100 példányban jelent meg, tanár szerkesztői voltak – többek között – a korszakban: Dr. Müllner Erzsébet, Törzsök Édua, Oláh István, Hümpfer Zsuzsa, Gara Róbert, Oláh Zsuzsa. A diákújság komoly változásokon ment át 1989-ben. Az eddig A4-es méretet A5-ös váltotta fel, megjelent a „független” jelző a címlapon és gyakrabban adták ki az újságot. Fontos tartalmi változás volt a korábnál szabadabb témaválasztás, a kötetlenebb nyelvhasználat, és a humor előtérbe kerülése.

---

<sup>39</sup> Nemzeti Sport, 1981.12.05. A rákóczis fiú sakkcsapat 1980-ban országos középiskolai bajnokságot nyert Ormos vezetésével. Ugyanebben az évben a Velencén megtartott XIV. Országjáró Diákok Országos Találkozásán 5 rákóczis diákkal volt jelen Dr. Hortobágyi Istvánné. Mojzes István 1963-óta dolgozott a Rákócziban. 1987-ben halt meg, temetésén a gimnáziumi énekkar is fellépett.

<sup>40</sup> Pódium 1985/3

<sup>41</sup> Pódium, 1988. május A nyolcvanas évek végén indultak el a pedagógusok számára az első számítógépes tanfolyamok.

A rákóczi közösség sokszínű volt, ezt bizonyítja az önképzőkörök és a szakkörök változatossága is. 1986-ban alakult meg a Szalay Gyula Önképzőkör, amely a történelem iránt érdeklődő rákócziakat fogta össze. A Szerdahelyi Andor és Nagy István által mentorált 12 fős diákcsoport nagy szerepet vállalt az iskolatörténeti anyag összegyűjtésében. Iskolatörténeti túrákat szerveztek, 1986-ban pl. Eötvös József sírhelyét koszorúzták meg Ercsiben.<sup>42</sup> Az Oláh Zsuzsa tanárnő vezette „Öntevékeny Diákkör” biológiával foglalkozott. Terepgyakorlatokra mentek, és frissítették az iskola biológia szertárának szemléltető állományát. 1989-ben Oláh István történelem-ének szakos tanár Bibliai Önképzőkör szervezett azzal a céllal, hogy a keresztényi tanítás felelevenítsék az iskolában. 1986-ban egyetemista segítséggel beindult az Autógépészek köre is, a legegzetikusabb azonban kétség kívül az indonéz nyelvi szakkör volt, amely az ELTE Bölcsészkar és a II. Kerületi Tanács együttműködése eredményeképpen indulhatott el Eckhart István egyetemi tanár kezdeményezésére. A szakkör rákóczi vezetője Beöthy Hanna tanárnő volt. A szakköri üléseken az egyetemisták előadásokat tartottak, és a rákócziak mellett a Madách Gimnázium diákjai is részt vettek.<sup>43</sup>

### A 300. évforduló

A nyolcvanas évek legnagyobb mozgósító erejű eseménye kétség kívül a gimnázium alapításának 300. évfordulója volt 1987-ben. Soha a gimnázium addigi történetében nem volt ekkora média visszhangja egyetlen eseménynek sem. A legnagyobb példányszámú korabeli napilapok (Népszabadság, Népszava, Magyar Nemzet, Esti Hírlap) több cikkben emlékeztek meg az évfordulóról, emellett 1986.szeptember 7-én a rádióban említették meg a jubiláló Rákóczit. Ebben a műsorban a „jeles alma mater közismertté lett diákjai mellett mai növendékek is beszéltek az iskolától kapott élményekről, életre szóló tapasztalatokról.” László Zsolt rendezésében a Magyar Televízió MI-TI-ŐK címmel filmet készített a gimnáziumról. Az évfordulóra való készülődés már jó pár évvel a nagy esemény előtt megkezdődött. 1984-ben Winkler igazgató és Szerdahelyi Andor a Magyar Nemzetben fejtette ki, hogy a Rákóczi a jogutódja „a 300. évéhez közeledő” Egyetemi Kir. Katolikus Gimnáziumnak. 1986 elején Rákóczi Emlékbizottság alakult meg az évforduló méltó megünneplése, előkészítése és lebonyolítása érdekében. Ennek az igazgató mellett aktív és nyugdíjas tanárok, egykori és akkori rákóczi diákok, az SZMK elnöke, az iskolai párttitkár és Vigassy György szakszervezeti főbizalmi voltak a tagjai. Az emlékbizottság a Népszabadságban felhívást tett közzé egykori tanulóinak a felkutatására. 1987-ben a Pódium első száma bemutatta a március 16-val kezdődő ünnepi Rákóczi hét részletes programját. Hétfőre tanítási szünetet rendeltek el, és ekkor avatták fel az aulában ma is látható emléktáblát. Aznap nyílt meg az iskolatörténeti kiállítás is, amit az ünnepi héten – többek között – az iskola egykori igazgatói és igazgatóhelyettesei is megtekintettek. A színes programok

---

<sup>42</sup> Magyar Ifjúság 1986.12.05.

<sup>43</sup> Egyetemi Lapok 1980.04.29. Beöthy magyar-német szakos volt, 1977-től dolgozott a Rákócziban.

(vetélkedők, tantárgyi és sportversenyek, kiállítások, filmklub, érettségi találkozók) az egész héten át tartottak, az ünnepségsorozat csúcspontját a március 19-iki jubileumi zeneakadémiai műsor jelentette. Ezt Mezei Gyula a Fővárosi Tanács Művelődési Osztályának a vezetője nyitotta meg. A G. Horváth vezényelte gimnáziumi énekarba tanárok és egykori diákok is beálltak énekelni, a fellépők között pedig olyan kiváló egykori rákóczi színészeket találunk, mint Sztankay István vagy Huszti Péter. Dr. Dérfalvi István az MSZMP II. Kerületi Bizottságának első titkára meleg hangú levélben gratulált Winkler igazgatónak a színvonalas rendezvényhez: „a Zeneakadémián rendezett díszünnepség felemelő élményt jelentett. Nagyszerű igazolását adta az iskola hagyományőrző, nevelő munkájának. A gimnázium tanárai és tanulói igényes, az alkalomhoz illő műsorral járultak hozzá az évforduló megünnepléséhez. A kerületi Párt Végrehajtó bizottságának nevében ezúton is elismerésünket fejezem ki személy szerint Neked a rangos jubileum gazdag programjának igényes megszervezéséért.”<sup>44</sup>

Az iskolai étkeztetés

A gimnáziumban nem volt menza. A korszakunk kezdetéig Szabó Lajos hivatalsegéd (és a felesége Bözsi néni) volt az, aki friss kiflivel látta el a diákságot. 1980-ban azonban Lajos bácsi az ötvenedik (!) szolgálati éve után nyugdíjba vonult, és meg kellett oldani az iskolai ételmezés problémáját.<sup>45</sup> Az iskolabüfé kezdetben a 3. emeleten, 1988-tól a félemeleten működött a fizika tanteremmel szemben. Rövid időn belül valamennyi iskolahasználó kedvelt helyszínévé vált. Akkoriban elfogadott volt, hogy a szünetekben, mialatt a diákság fogyasztott, a tanárok az iskolabüfében dohányoztak. Az iskolabüfét vezető Edit néniről 1986-ban még rövid versike is megjelent a diákújságban:

Edit néni a mi anyánk  
tőle van az összes kajánk.  
Ellát minket minden jóval  
pudinggal és kakaóval.

Edit nénit követően Vera néni, 1988-tól pedig Tóth Csaba vette át a büfé irányítását, és „folytatta a szocialista kereskedelem szabályai szerint a tevékenységét.”<sup>46</sup>

---

<sup>44</sup> Bizalmas iratok 1986- gimnáziumi irattár, Dr. Dérfalvi István levele 1987.03.24-ről.

<sup>45</sup> Szabó Lajos legendás egyéniség volt, végig kísérte fél évszázad gimnazista diákéveit. Nyugdíjba vonulásakor az igazgató, Németh István kért számára a kerületi tanácstól „hivatalos elismerést”, és az ünnepi 1987-es évkönyvbe Jávor Ottó tanár emlékező írását az ő személyének szánta.

<sup>46</sup> Pódium 1982 december és Tóth Csaba személyes közlése.

## Konklúzió

Az 1980-as években Winkler Ibolya igazgatósága alatt a Rákócziban a diáklétszám fokozatos emelkedése mellett a tanulmányi eredmények és a tanítás színvonal folyamatosan romlott. A merev és a pedagógusok többsége által elutasított iskolavezetés miatt számos kiváló tanár úgy döntött, hogy más iskolában folytatja a tanítást, a tantestület folyamatosan változott és fiatalodott. A színvonalas szakmai munkához nagyon hiányzott a tanári kar stabilitása. Látványosan csökkentek a tanulmányi versenyeredmények. A tagozatos rendszerről a fakultációs rendszerre való áttérés nagy vesztese volt a Rákóczi. A gazdasági lehetőségek beszűkülésével, az épület állapotának fokozódó leromlásával, a politikai helyzet gyorsuló változásával szemben Winklernek nem voltak hatékony válaszai, egyszerűen alkalmatlan volt a feladatára. A rendszerváltozás évében adott interjújában ő maga is beismerte saját gyengeségét, amikor arra a kérdésre, hogy miért van az, hogy régen igen, de most már nem nagyon jön a gimnáziumba sok kiváló általános iskolás, azt válaszolta, hogy „ez nekem is nagy kérdőjel.”

A korszak komoly változásai (pl. öt napos munkahét bevezetése) mellett a bővülő sportosztályi rendszer egyre jobban felborította az iskola hagyományos működését. Az iskolába csak néhány órára bejövő, egy-két tanítási óra után távozó, a tanév különböző időpontjaiban vizsgázó élsportoló diákok száma folyamatosan nőtt. A tanári karban az növelte a feszültséget, hogy az „S osztályokban” tanító kolléga plusz jövedelmet kapott, és az igazgatóság nem mindenkinek adta meg ezt a lehetőséget. A szép versenyeredményeknek és sportolói sikereknek megvolt az árka: a Rákócziban egyre jobban erősödött a sportgimnáziumi jelleg.

Mindezek ellenére, a rákóczis közösség komoly eredményekre volt képes, ha a helyzet úgy kívánta. Ennek szép példája volt az alapítás 300. évfordulójának alkalmából megrendezett ünnepi rendezvénysorozat. A távozó tanárok helyére dinamikus, kezdeményező fiatal kollégák érkeztek, akik közül sokan a mai napig baráti kapcsolatot ápolnak egymással. A gimnazisták velük, vagy olykor teljesen „öntevékenyen” színvonalas közösségi életet teremtettek. Ennek éppúgy részét képezte a Móricz Zsigmond Gimnáziummal való rivalizálás, az egész fővárosban ismert iskolai klub és a népszerű iskolai zenekarok, mint a TÚJ-sorozat, ami több generáció számára maradandó élményt jelentett és sokak pályaválasztását meghatározta, vagy a kiváló színvonalú színjátszó szakkör. Az 1980-as években sokszínű, szabadságra vágyó, a kultúrára nyitott, nagyon kreatív diákcsoport mondhatta magáénak a rákóczis jelzőt.

## Irodalomjegyzék

### Irattári/levéltári források

*A gimnáziumi irattár bizalmas iratai (1978-1985, 1986-)*

*Hungaricana*. Budapest Főváros Tanács Végrehajtó Bizottsága üléseinek jegyzőkönyvei

*A korszak gimnáziumi anyakönyvei*

### Könyvek

*A magyarok krónikája*, szerkesztette: Glatz Ferenc

Báthory Zoltán: *Maratoni reform. A magyar közoktatás reformjának története 1972-2000.*

*Jubileumi Emlékkönyv*. Budapesti II. Rákóczi Ferenc Gimnázium 1687-1987. Szerkesztette: Nagy István

*A II. Rákóczi Ferenc Gimnázium évkönyvei: 1998/1999, 1999/2000, 2017*

### Írott sajtó

*A Magyar Ifjúság, Egyetemi Lapok, Nemzeti Sport, Népsport, Képes Sport, Nógrád, Budai Hírmondó,*

*Veszprémi Napló, Köznevelés, és a Pódium* diákújságnak a tanulmányban idézett számai

*Vissza a múltba* újságkiadvány, amit Giardina Bálintné osztálya, a 8.HR. készítette 2017-ben

1985. évi I. törvény az oktatásról. in.: Művelődési Közlöny 1985/20.

### Internetes/online források

*Kérdőív: A Rákóczi a 80-as években*

<http://magyartanarok.fw.hu/gyasz.html>

*Halász Gábor: A középfokú oktatás expanziója, problémák és perspektívák.*

<http://econ.core.hu/kiadvany/szirak/4.pdf>

<http://vitanyi-ivan.hu/reszek/zene/silver.html>.

<http://www.mandics.hu/>

### Filmek

Gothár Péter: *Megáll az idő*, 1982.

Török Ferenc: *Moszkva tér*, 2001.

Pajer Róbert: *Néma tüntetés*, 2016

*Személyes közlés*: Schmidt Gabriella, Réfi Csaba, Rác Zsigmond, Dr. Pelczer Katalin, Tóth Csaba, Dr.

Müllner Erzsébet, Dréher János, Labán Gábor

*email*: Mándics Dezső, Marcsek Gábor, Garamvölgyi Péter

*Telefonos közlés*: Dr. Benő kálmánné